

Trūksta teisingumo ir teisybės

(kalba pasakyta Seime Gedulo ir vilties dieną)

Povilas Jakučionis,

*Seimo narys,
Lietuvos politinių
kalinių ir tremtinių
sąjungos pirmininkas*

Minime 1941 m. birželio 14-osios - pirmųjų masinių Lietuvos gyventojų trėmimų į pačias atšiauriausias Sovietų sąjungos vietas - 63-ąją sukaktį. Ši diena yra vadinama Gedulo ir vilties diena. Viltis sugrįžti į tėvynę guodė ir stiprino mus tenai, tremtyje ir lageriuose. Viltis guodžia dabar, kad jau niekada niekur nebeprasikartos tokios baisios nekaltų žmonių egzekucijos. Gedulas buvo tada, regint artimųjų ar bendro likimo brolių ir seserų mirtį. Gedulas dabar, paminint milžiniškas lietuvių tautos ir visų Lietuvos gyventojų netektis.

Kartais girdime balsus, kad nereikia, užtenka gedėti, reikia veržliai žengti pirmyn į naują, šviesesnę, geresnę gyvenimą, kad ašaros tik trukdo. Kieno tai balsai? Ar jaunimo, kurį mes, buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai, laiminame ir su džiaugsmu palydime į naują, laimingesnę už mūsų buvusį gyvenimą (žinoma, nepabėgant iš Lietuvos)? Ar tas balsas yra mūsų bendraamžių, buvusių okupantų, kolaborantų? Šie labai norėtų, kad būtų greitai ir visai užmirštas juodasis jų gyvenimo tarpsnis. Jiems užmiršimas gali ateiti tik po atleidimo ir po susitaikymo, o atleidimui yra būtina sąlyga - atgaila. Deja, atgailos ženklų nėra, tada reikalingas teismas. Bet teismo taip pat nėra. Taip ir kybome pakabinti tarp netiesos ir teisybės ir laukiame galbūt Dievo teismo.

Per 50 okupacijos metų buvo sunaikintas Lietuvos valstybingumas ir visas Lietuvos ūkis. Lietuva neteko kas trečio savo gyventojų. Tai ištremtieji, išvartieji, nužudyti ir nukankinti, badu ir šalčiu numarinėti žmonės. Ypač žiaurus buvo žydų tautos naikinimas.

Lietuvai nedraugiški žmonės be pagrindo prikašioja kolaboravimą su naciais. Lietuvos gyventojams nė vienas okupantas nebuvo nei geresnis, nei švelnesnis. Nacizmas ir komunizmas - tai broliai dvyniai, vienodi nusikaltėliai. Tik nacizmas jau seniai pasmerktas ir nubaustas Niurnberge, o komunistų nusikaltėlių Niurnbergas vis dar laukia. Tikimės ir viliamės, kad teisingumo diena netrukus ateis. Ne dėl keršto, o dėl žmonijos saugumo ir vardan teisingumo.

Yra žmonių, teisančių sovietinį terorą, esą jis buvęs dėl pasipriešinimo kovos. Bet iš tikrųjų teroras ir represijos sukėlė būtent žūtbūtinį pasipriešinimą, o ne atvirkočiai. Koks pasipriešinimas galėjo sąlygoti 1940-1941 metų terorą ir birželio 14 dienos trėmimus? Tada juk nebuvo pasipriešinimo. Tačiau iki šios datos okupantai uždarė į kalėjimus apie 6,5 tūkst. asmenų. Kolaborantas Antanas Sniečkus patvirtino pagal Maskvos instrukcijas sudarytą arti 30 tūkst. asmenų, pavadintų "liaudies priešais", sąra-

šą. Šiame sąraše daugiausia mokytojų. Po jų eina nepriklausomos Lietuvos valstybės tarnautojai, inteligentai, ūkininkai. Kiekvienam protingam žmogui turėtų kilti klausimas: kas gi yra toji "liaudis", jei mokytojai yra jos priešai? Dauguma iš šio sąrašo birželio 14 dieną 1200 gyvulinių vagonų buvo ištremti tiesiai į mirtį. Ir ištremti su šeimomis, mat rauta su šaknimis. Nėščios moterys, kūdikiai, vaikai, seneliai, ligoniai - visi jie buvo tos baisiosios "liaudies" priešai. Pusė pirmųjų tremtinių negrįžo. Tokį nusikaltimą žmoniškumui demokratinis pasaulis seniai įvertino - tai genocidas, tautinės ir socialinės grupės naikinimas. Tačiau tas pats demokratinis pasaulis nėra nešališkas, jis kaip genocidą pripažįsta tik vienos tautos naikinimą.

Buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai nerimauja, girdėdami ketinimus Lietuvoje vėl atkurti kruvinąją Komunistų partiją. Sielvartauja dėl to, kad už milijoną galima nusipirkti Respublikos Prezidentą arba įsteigti savo privačią politinę partiją, kad Lietuvoje yra ir teisėsauga, ir teisėtvarka, bet trūksta teisingumo ir teisybės. Žmonės, kurie visą savo sąmoningą gyvenimą kovojo ir kentėjo dėl teisybės ir laisvės, yra nusivylę matydami tik pinigų galią. Mes pasigendame valstybės dėmesio ir rūpesčio. Ji dažnai palieka mus vienišus kovoti dėl duonos kąsnio, dėl būsto ar sveikatos, kuri liko Sibire. Štai Socialinės apsaugos ir darbo ministerija palieka patiems tremtiniams išsireikalausti iš Rusijos įmonių kompensacijas už ten sužalotą sveikatą. Valstybės saugumo departamento Liustracijos komisija dangsto ir slepia neprisipažinusius slaptuosius KGB agentus. Antrojo pasaulinio karo veteranams, po karo atsukusiems ginklus prieš savo tautą, mokamos tos pačios valstybinės nukentėjusiųjų asmenų pensijos be jokio jų veiklos patikrinimo, nors visi politiniai kaliniai turėjo pereiti žeminančias "reabilitacijos" procedūras. Aukščiausiajame teisme įsibėgėja "dereabilitavimo" procesai, kur vėlgį be aplinkybių tyrimo skaitomi tik seni KGB "troikų" kaltinimai, o vykdę represijas asmenys nebaudžiami. Ar visa tai tinka NATO ir Europos Sąjungos narei?

Per dešimt metų nukentėjusių asmenų pensiją inflacija sugraužė perpus. Ji, deja, nedidinama. Grįžtantiems iš Sibiro tremtiniams kasmet suteikiama 20-30 butų, o jų laukia per 800 šeimų Stovintieji eilės gale butą galbūt gaus po 40 metų. Ar tai galima pavadinti valstybės rūpesčiu?

Okupacijos padarytos žalos atlyginimas, žinoma, palengvintų represuotų asmenų dalį, bet Vyriausybė jos iš Rusijos menkai tereikalauja. Visko čia neišvardysi.

Ir vis dėlto norėčiau padėkoti Seimo valdybai už šį iškilmingą tautos tragedijos metų paminėjimą. Kartu dar kartą mes visi, buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai, primename, kad laukiame minėtų problemų pozityvaus sprendimo., kad tragiškų datų minėjimai netaptų vien negyjančių žaizdų draskymu, bet būtų ir gydomasis balzamas.

Linkiu mums visiems, kad gėlos ir gedulo skausmas vis mažėtų, o vilties ugnelė vis skaisčiau šviestų. Ir tam tereikia tik teisingumo.